

РОЗДІЛ 2 ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

УДК 373.2.015.3:159.942.5:615.851.4

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2026.3.13>

Юлія ВОЛИНЕЦЬ

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти, Інститут післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, 04053

ORCID: 0000-0002-3849-0821

Надія СТАДНІК

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки і психології, Комунальний заклад Київської обласної ради «Білоцерківський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж», вул. Ярослава Мудрого, 37, м. Біла Церква, Київська область, Україна, 09107

ORCID: 0000-0002-2619-4419

Ірина ТОВТ

кандидат історичних наук, доцент, старший викладач кафедри педагогіки і психології, Комунальний заклад Київської обласної ради «Білоцерківський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж», вул. Ярослава Мудрого, 37, м. Біла Церква, Київська область, Україна, 09107

ORCID: 0000-0002-4489-9789

Тетяна ПАНЧЕНКО

кандидат психологічних наук, завідувач кафедри педагогіки і психології, Комунальний заклад Київської обласної ради «Білоцерківський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж», вул. Ярослава Мудрого, 37, м. Біла Церква, Київська область, Україна, 09107

ORCID: 0000-0002-5010-652X

Бібліографічний опис статті: Волинець, Ю., Стаднік, Н., Товт, І., Панченко, Т. (2026). Психолого-педагогічний супровід адаптації дітей раннього віку до закладу дошкільної освіти засобами сендплею в умовах сучасних викликів. *Acta Paedagogica Volynienses*, 3, 104–112, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2026.3.13>

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ ДО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ СЕНДПЛЕЮ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Мета роботи. Теоретично обґрунтувати та практично конкретизувати модель психолого-педагогічного супроводу адаптації дітей раннього віку до закладу дошкільної освіти (далі – ЗДО) засобами сендплею з урахуванням воєнних, міграційних, безпекових і цифрових викликів. У центрі уваги перебуває не пасивне «звикання» дитини до розпорядку дня, а взаємне налаштування системи «дитина – родина – педагог – освітнє середовище», яке спрямоване на відновлення емоційного благополуччя, прийняття допомоги дорослого, поступове залучення до гри та процесів життєдіяльності дітей. **Методологія.** На основі аналізу українського законодавства, наукових публікацій та практичного досвіду взаємодії з родинами впроваджено педагогічне моделювання та кейс-метод. Чітко розмежовано буденні сенсорні ігри з піском, психолого-педагогічні заняття та клінічну sandplay-терапію, яка вимагає спеціальної психотерапевтичної кваліфікації. **Наукова новизна.** Представлено модель супроводу (діагностико-спостережувальний, середовищно-безпековий, ігрово-регуляційний, партнерсько-комунікативний та рефлексивно-моніторинговий компоненти). У межах моделі визначено критерії адаптації, шеститижневий алгоритм діяльності, параметри мобільного сендплей-простору, методи недирективної комунікації та етичні межі діяльності педагога. Практичний потенціал розробки продемонстровано через розв'язання кейсів,

пов'язаних із ранковим розставанням, перебуванням в укритті, тактильною чутливістю, дитячими конфліктами через іграшки та подоланням наслідків вимушеного переміщення. **Висновки.** Сендплей доцільно використовувати як добровільну, віковідповідну форму сенсорної та символічної гри, інтегровану в цілісну систему адаптаційного супроводу. Його результативність визначається не окремою технікою, а якістю взаємодії, сталістю ритуалів, безпечністю матеріалів, партнерством із родиною, професійною підготовкою педагога та регулярним аналізом індивідуального розвитку дитини. Розроблена модель не замінює психотерапевтичної допомоги й рекомендована для практичної апробації та впровадження у закладах дошкільної освіти.

Ключові слова: адаптація, діти раннього віку, заклад дошкільної освіти, сендплей, емоційна регуляція, партнерство з родиною, безпечне освітнє середовище.

Yuliia VOLYNETS

PhD in Pedagogy, Associate Professor at the Department of Preschool and Primary Education, Institute of Postgraduate Education of Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Bulvarno-Kudriavska str., 18/2, Kyiv, Ukraine, 04053

ORCID: 0000-0002-3849-0821

Nadiia STADNIK

PhD in Pedagogy, Senior Lecturer at the Department of Pedagogy and Psychology, Municipal Institution of the Kyiv Regional Council "Bila Tserkva Humanitarian and Pedagogical Professional College", Yaroslava Mudroho str., 37, Bila Tserkva, Kyiv region, Ukraine, 09107

ORCID: 0000-0002-2619-4419

Iryna TOVT

PhD in History, Associate Professor, Senior Lecturer at the Department of Pedagogy and Psychology, Municipal Institution of the Kyiv Regional Council "Bila Tserkva Humanitarian and Pedagogical Professional College", Yaroslava Mudroho str., 37, Bila Tserkva, Kyiv region, Ukraine, 09107

ORCID: 0000-0002-4489-9789

Tetiana PANCHENKO

PhD in Psychology, Head of the Department of Pedagogy and Psychology, Municipal Institution of the Kyiv Regional Council "Bila Tserkva Humanitarian and Pedagogical Professional College", Yaroslava Mudroho str., 37, Bila Tserkva, Kyiv region, Ukraine, 09107

ORCID: 0000-0002-5010-652X

To cite this article: Volynets, Yu., Stadnik, N., Tovt, I., & Panchenko, T. (2026). Psykhologohopedahohichniy suprovod adaptatsii ditei rannoho viku do zakladu doshkilnoi osvity zasobamy sendpleiu v umovakh suchasnykh vyklykiv [Psychological and pedagogical support for toddlers' adaptation to preschool education through sandplay in the context of contemporary challenges]. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 3, 104–112, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2026.3.13>

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT FOR TODDLERS' ADAPTATION TO PRESCHOOL EDUCATION THROUGH SANDPLAY IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY CHALLENGES

Purpose. The study aims to provide a theoretical rationale and practical specification of a psychological and pedagogical support model for toddlers' adaptation to preschool education through sandplay, taking into account war-related, migration, safety, and digital challenges. Adaptation is interpreted not as a child's passive adjustment to an institutional routine but as reciprocal coordination within the system "child – family – educator – educational environment", intended to restore emotional well-being, support co-regulation with an adult, and gradually involve the child in play and everyday routines. **Methodology.** The study combines analysis of Ukrainian regulatory documents and contemporary research, systematisation and comparison of scholarly approaches, pedagogical modelling, retrospective examination of local materials, case analysis, and generalisation of family partnership practices. Everyday sensory play with sand, psychological and pedagogical sessions, and clinical sandplay therapy requiring specialised psychotherapeutic training are clearly differentiated. **Scientific novelty.** A five-component support model is proposed, including diagnostic-observational, environmental-safety, play-regulatory, partnership-communication, and reflective-monitoring components.

*The study specifies adaptation criteria and indicators, substantiates a six-week support algorithm, defines requirements for a mobile and inclusive sandplay environment, and describes non-directive communication techniques, daily observation tools, and ethical limits of educators' professional responsibilities. The model is illustrated through typical cases involving morning separation, air-raid shelter transitions, tactile selectivity, conflict over play tools, and forced displacement. **Conclusions.** Sandplay can be used in preschool settings as a voluntary and developmentally appropriate form of sensory and symbolic play integrated into a comprehensive adaptation support system. Its effectiveness depends not on a single technique but on the quality of adult-child interaction, stable rituals, safe materials, cooperation with the family, professional competence of educators, and regular analysis of each child's individual progress. The proposed model does not substitute educational practice for psychotherapy and may serve as a framework for subsequent piloting and broader empirical validation in preschool education institutions.*

Key words: adaptation, toddlers, preschool education, sandplay, emotional regulation, family partnership, safe educational environment.

Актуальність проблеми. Початок відвідування ЗДО для дитини раннього віку є першою тривалою інституційною ланкою, що одночасно охоплює простір, розпорядок дня, способи задоволення базових потреб, коло дорослих і однолітків. У віці від одного до трьох років адапційні механізми ще формуються, мовленнєві засоби самовираження обмежені, а емоційна регуляція значною мірою здійснюється через взаємодію з близьким дорослим. Тому розлука з родиною, нові сенсорні стимули, інший темп дня та необхідність приймати групові правила можуть спричиняти плач, зниження апетиту, порушення сну, рухову загальмованість або надмірне збудження, відмову від контакту й тимчасовий регрес сформованих навичок.

Окреслені вікові труднощі додатково поглиблюються сучасним контекстом. Повітряні тривоги, переміщення до укриття, зміна місця проживання, досвід вимушеної міграції, переривання звичних контактів, емоційне виснаження батьків і педагогів формують додаткове навантаження на нервову систему дитини. Педагогічний супровід має поєднувати передбачуваність, безпечну прив'язаність до дорослого, сенсорне розвантаження, вільну гру, партнерство з родиною та спостереження за динамікою стану дитини.

Водночас нормативне оновлення дошкільної освіти в Україні посилює вимоги до безпечності, дитиноцентризму, поваги до гідності, партнерської взаємодії та підтримки індивідуальної траєкторії розвитку (Ministry of Education and Science of Ukraine, 2021; Verkhovna Rada of Ukraine, 2024; Verkhovna Rada of Ukraine, 2017). Адаптація не може зводитися до пасивного «звикання» дитини до розпорядку дня. Її доцільно розуміти як взаємне налаштування системи «дитина – родина – педагог – освітнє середовище».

З огляду на окреслені вимоги перспективним ресурсом такого налаштування є сендплей – вільна або м'яко структурована взаємодія з сухим і вологим піском, водою, природними матеріалами та невеликими предметами. Пісок забезпечує повторювані дії, тактильний зворотний зв'язок, можливість створювати й змінювати простір, переносити переживання в символічну дію без обов'язкової вербалізації. Водночас принципово розмежовувати клінічну пісочну терапію та педагогічні ігри з піском.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для наукового обґрунтування окресленої проблеми сучасні дослідження раннього дитинства розглядають адаптацію крізь призму емоційного благополуччя, якості взаємодії з дорослими, сталості щоденних рутин, ігрової активності та партнерства з родиною. Базовий компонент дошкільної освіти орієнтує педагогів на формування особистісної, соціально-громадянської, мовленнєвої та ігрової компетентностей (Ministry of Education and Science of Ukraine, 2021). Новий Закон України «Про дошкільну освіту» посилює правозахисний і безпековий вимір (Verkhovna Rada of Ukraine, 2024).

На основі окреслених положень, сучасні дослідження наголошують на значенні гри для соціально-емоційного розвитку дитини, формування навичок саморегуляції та співпраці, а також відновлення відчуття стабільності й передбачуваності. Водночас системний аналіз ігрових методик доводить, що їхня ефективність залежить не від конкретних технік, а від якості взаємодії, відповідності змісту віку дитини, систематичності освітньої діяльності, залучення батьків та рівня фахової підготовки фахівця. (Torres et al., 2021; Xiang et al., 2021; McGuire et al., 2021; World Health Organization et al., 2022; Homeyer & Sweeney, 2023).

Поряд із загальними дослідженнями гри зарубіжні праці із sandplay і sandtray переважно стосуються психотерапевтичної практики з дітьми старшого дошкільного віку, травматичного досвіду, тривоги або поведінкових труднощів. Їх результати не можна механічно переносити на повсякденну діяльність вихователя. Проте вони підтверджують значення символічного простору, невербального вираження, передбачуваних меж і недирективної підтримки (Homeyer & Sweeney, 2023; International Society for Sandplay Therapy, 2022).

Водночас українські автори розглядають адаптацію як комплексний процес, що охоплює психофізіологічні, емоційні, соціальні й поведінкові зміни. Практично значущими є праці про партнерську взаємодію ЗДО з родинами, методичний супровід інновацій, психологічну безпеку та підтримку дитини в особливих обставинах (Volynets et al., 2023; Volynets et al., 2025). Невирішеним залишається поєднання вікової специфіки раннього дитинства, безпечних викликів, педагогічно коректного використання сендплею та прозорого моніторингу без медичної діагностики.

Мета статті – теоретично обґрунтувати та практично конкретизувати модель психолого-педагогічного супроводу адаптації дітей раннього віку до ЗДО засобами сендплею в умовах сучасних викликів.

Відповідно до сформульованої мети визначено такі завдання: уточнити зміст поняття адаптації; розмежувати клінічну пісочну терапію і педагогічний сендплей; визначити критерії та індикатори; розробити компоненти, принципи й етапи моделі; запропонувати матрицю вправ, алгоритм партнерства з родиною та інструменти моніторингу. Методи: аналіз документів і публікацій, систематизація, порівняння, педагогічне моделювання, кейс-метод.

Виклад основного матеріалу дослідження. З огляду на поставлені завдання адаптацію дитини раннього віку до ЗДО визначаємо як динамічний процес досягнення відносної узгодженості між потребами, можливостями та способами саморегуляції дитини, з одного боку, і вимогами, ритмами, відносинами та ресурсами освітнього середовища – з іншого. Результатом є не безумовна слухняність, а відновлення базового емоційного благополуччя, здатність приймати допомогу дорослого,

поступово включатися в гру й процеси життєдіяльності, встановлювати контакти та виявляти дедалі більшу самостійність у діях.

Передусім доцільно розрізнити три рівні використання піску. Перший – повсякденна сенсорна гра, доступна вихователю. Другий – психолого-педагогічні заняття, які проводить практичний психолог або педагог у межах компетентності. Третій – клінічна sandplay-терапія, що передбачає спеціальну психотерапевтичну підготовку й супервізію. У ЗДО неприпустимо інтерпретувати кожну композицію як «симптом», діагностувати дитину за пісочною картинкою чи обіцяти лікувальний ефект.

Таке розмежування дає змогу конкретизувати педагогічну цінність сендплею, яка зумовлена кількома механізмами: повторювані маніпуляції підтримують ритмізацію; дитина отримує контроль над обмеженим простором; гра створює природну ситуацію спільної уваги; пісок інтегрується в предметні, мовленнєві, рухові та соціальні завдання; мобільний контейнер може використовуватися в укритті.

З урахуванням зазначених механізмів запропонована модель містить п'ять взаємопов'язаних компонентів. Діагностико-спостережувальний передбачає збір інформації про розпорядок дня, сенсорні уподобання, способи заспокоєння, досвід розлуки, мовленнєві й ігрові навички. Середовищно-безпечовий охоплює стабільні ритуали, візуальну передбачуваність, безпечне обладнання, гігієну піску та адаптацію діяльності до укриття. Ігрово-регуляційний включає дозовані вправи від простих сенсорних дій до коротких спільних сюжетів. Партнерсько-комунікативний забезпечує узгодження дій вихователя, психолога й родини. Рефлексивно-моніторинговий передбачає щотижневий аналіз динаміки.

Функціонування названих компонентів забезпечують такі принципи: безпека, дитиноцентризм, поступовість, передбачуваність, добровільність участі, мінімальна достатність втручання, недирективне коментування, відсутність оцінювання продукту, конфіденційність, партнерство з родиною, міждисциплінарність і розмежування педагогічної та клінічної практики.

Для операціоналізації запропонованої моделі необхідно конкретизувати ознаки позитивної динаміки, можливі труднощі та від-

повідні педагогічні дії. Узагальнені критерії й індикатори адаптації дітей раннього віку представлено в табл. 1.

Як видно з табл. 1, оцінювання адаптації має бути багатовимірним і поєднувати емоційні, динамічні, комунікативні, ігрові та діяльнісні показники. Саме визначені критерії та відповідні педагогічні дії становлять основу поетапного супроводу дитини раннього віку.

Реалізація моделі розпочинається з підготовчого етапу. Педагог формує індивідуальний «паспорт адаптації» дитини (особливості сну, способи саморегуляції, специфіка комунікації, сенсорні уподобання, досвід сепарації та значущі предмети). Водночас із батьками узгоджують алгоритм короткого й передбачуваного прощання, пояснюють ризики раптового зникнення дорослого та обґрунтовують важливість поступового збільшення часу перебування дитини в закладі.

Орієнтаційний етап (перший тиждень) спрямований на формування безпечної прив'язаності до педагога та мінімізацію нових вимог. На цьому етапі сендплей слугує добровільним «островом спокою» з використанням сухого піску, мінімального набору поліфункціональних матеріалів та великих фігурок, спокійне коментування дій і залишається поруч.

Розпочинається стабілізаційний етап, що триває впродовж другого-третього тижнів. Використовуються короткі ритуальні вправи: «Долоньки вітаються з піском», «Доріжка до групи», «Будиночок для улюбленої іграшки», «Знайди знайомий предмет». Тривалість – п'ять-десять хвилин. У разі виявлення ознак перевтоми взаємодію припиняють без вимоги завершити розпочату дію.

На інтеграційному етапі (четвертий-п'ятий тиждень) Педагог застосовує паралельну та

парну гру (використання паралельних доріжок, спільного мосту, почергове наповнення форм та обмін інструментами). Це спрямовано на набуття дитиною досвіду безпечної взаємодії, розвиток навички очікування своєї черги та прийняття простих соціальних меж.

Рефлексивно-оцінювальний етап (шостий тиждень), передбачає зіставлення стартових і поточних індикаторів адаптації, обговорення динаміки з батьками та визначення сталих ритуалів супроводу. У разі збереження виражених труднощів ініціюють залучення до консультацій практичного психолога, педіатра чи інших профільних фахівців.

Реалізація описаного алгоритму потребує відповідно організованого середовища. Для дітей раннього віку доцільні невеликі індивідуальні або парні контейнери зі згладженими краями, розташовані на стабільній поверхні. Пісок має відповідати санітарним вимогам, регулярно просіюватися й замінюватися. Після гри обов'язкове миття рук. Не використовують дрібні предмети, які дитина може проковтнути або вдихнути; гострі, крихкі чи токсичні матеріали; ароматизований пісок без перевірки безпечності; надмірну кількість фігурок.

Окрім загальних санітарних вимог, сучасний безпековий контекст потребує мобільного формату. Для укриття доцільний герметичний контейнер із дозволим матеріалом, серветками, трьома-п'ятьма великими фігурками та ламінованими картками простих ритуалів. Використання узгоджується з правилами укриття, санітарними нормами та можливістю швидко завершити діяльність. Значення стабільних інструкцій, усталених рутин і допомоги дорослого під час організованого переміщення дітей підтверджують також дослідження евакуаційної поведінки дітей (Najmanová & Ronchi, 2024).

Таблиця 1

Критерії та індикатори адаптації дітей раннього віку

Критерій	Позитивна динаміка	Труднощі	Педагогічна відповідь
Емоційний	Швидше заспокоюється, з'являється інтерес	Тривалий плач, апатія, афективні спалахи	Зменшити стимули, стабілізувати ритуал
Динамічний	Нормалізуються сон, апетит, переходи	Стійка відмова від їжі, неможливість заснути	Скоротити час, узгодити розпорядок дня
Комунікативний	Реагує на ім'я, приймає спільну увагу	Уникає звернень, не приймає допомогу	Короткі фрази, жести, повторювані сигнали
Ігровий	Маніпулює, повторює дії, грає поруч	Не виявляє інтересу, швидко виснажується	Поліфункціональні матеріали, асоціативна гра
Самостійність	Долучається до простих процесів розпорядку дня.	Регрес навичок, різкий опір	Покрокове структурування дій та надання дитині вибору

Водночас принцип інклюзивності передбачає доступні альтернативи. Дитині з тактильною гіперчутливістю не пропонують занурювати руки; можна використовувати іграшкову лопатку, пензлик, мішечок із піском або перейти до води, крупних природних матеріалів чи пластичної маси. Дитині з руховими порушеннями забезпечують доступну висоту столу й інструменти з потовщеними ручками.

Безпечне середовище має доповнюватися педагогічно вираженою комунікацією. Під час сендплею дорослий використовує описове мовлення замість оцінного: «Ти насипаєш високу гору», а не «Молодець, гарна гора». Називання емоцій має бути гіпотетичним: «Можливо, ведмедик злякався», а не «Ти сховав ведмедика в пісок». Питання мають бути короткими й відкритими; у період гострої напруги їх можна не ставити.

Продовжуючи логіку недирективної взаємодії, ефективною є техніка «слідування за дитиною»: педагог повторює або паралельно виконує дію, не перехоплюючи ініціативу. Техніка «безпечної межі» полягає в спокійному повідомленні правила: «Пісок залишається в коробці. Якщо хочеш кидати, кинемо м'яч». Техніка «вибір із двох» зменшує опір.

Не менш важливим складником взаємодії є ритуалізоване завершення гри. Для запобігання тривожності через раптове припинення активності педагог заздалегідь попереджає дитину про завершення взаємодії та пропонує фінальну ритуальну дію на вибір (розрівнювання піску, переховування фігурки або залишення відбитку долоні).

Ефективність описаних педагогічних дій значною мірою залежить від узгодженості з родиною, яка є ключовим партнером і носієм інформації про дитину. На першій зустрічі педагог з'ясовує звичні ритуали, слова заспокоєння, розпорядку денного сну та харчування, улюблені ігри, сенсорні реакції. Батькам пояснюють, що плач у перші дні може бути нормальною реакцією, але тривалість, інтенсивність і загальна динаміка потребують спостереження.

Щоденна комунікація з батьками будується на засадах партнерства та передбачає надання конкретного, фактологічного зворотного зв'язку без суб'єктивного оцінювання (наприклад, фіксація тривалості плачу, способів заспокоєння, ігрової активності та апетиту).

При цьому виключаються деструктивні оцінні судження щодо неготовності дитини чи помилок у сімейному вихованні, які руйнують міжособистісну довіру.

Єдність виховних впливів підтримують через базові рекомендації для батьків (стабільний сон, безстресові ранкові збори, швидке прощання, перехідна іграшка та емоційне відновлення контакту). Домашню гру з піском пропонують позиціонувати як вільне дозвілля, уникаючи її штучної терапевтизації чи дидактизації.

Теоретичне узагальнення підтверджує, що запропонована модель корелює із сучасним розумінням раннього розвитку як процесу, детермінованого взаємодією дитини з емпатійним дорослим у передбачуваному середовищі. Модель переносить фокус із корекції поведінки на створення безпечного простору для відновлення саморегуляції. Це є критично важливим в умовах воєнного стану, коли реакції страху, регресу чи гіперактивності є закономірною відповіддю на хронічну нестабільність, а не ознаками девіантної поведінки чи неслухняності.

Водночас, на відміну від підходів, що презентують пісок як матеріал, який автоматично «поглинає негативну енергію», у статті використано доказово обережну інтерпретацію. Потенційний ефект пов'язується з сенсорною організацією, повторюваністю, контролем над мікропростором, можливістю невербального вираження й підтримувальною взаємодією.

Звідси випливає ще один важливий результат – розмежування компетентностей. Вихователь організовує гру, спостерігає, підтримує емоції, співпрацює з родиною та передає фахівцеві об'єктивні спостереження. Практичний психолог проводить поглиблене оцінювання й корекційно-розвиткові активності. Психотерапевтична діяльність з травмою потребує окремої кваліфікації.

Перехід від теоретико-методологічних узагальнень до практичного впровадження моделі вимагає чіткого розподілу функцій на управлінському та безпосередньо педагогічному рівнях. На рівні адміністрації ЗДО першочерговим завданням є затвердження локального алгоритму адаптації, призначення координатора процесу та забезпечення гнучкого графіка перебування дітей. Окрему увагу слід приділити систематичному навчанню персоналу практик

емоційної співрегуляції, а також матеріально-технічному оснащенню укриттів мобільними ігровими засобами.

Водночас на рівні вихователя фокус зміщується на екологічний супровід дитини. Це передбачає ведення об'єктивного (безоцінчного) моніторингу розвитку, відмову від порівняння дітей між собою, забезпечення добровільної участі в сендплеї та превентивне завершення ігрової взаємодії до настання ознак психоемоційного виснаження.

Важливим складником пропонованої моделі є диференціація нормативних труднощів адаптації та станів, що потребують спеціалізованого психологічного втручання. На рівні психологічного супроводу розроблено диференційні критерії для направлення дитини раннього віку на індивідуальну консультацію до практичного психолога ЗДО.

Показаннями для залучення фахівця є: відсутність позитивних змін у стані дитини протягом чотирьох-шести тижнів; стійка соматична декомпенсація (відмова від сну та їжі); виражена апатія або регулярні неконтрольовані спалахи афекту; прояви самоушкодження; гострий поведінковий регрес, а також наявність маркерів порушень розвитку чи специфічних наслідків пережитої психотравми. Такий підхід дає змогу вихователю вчасно делегувати складні випадки психологу, уникаючи вигорання та забезпечуючи дитині кваліфіковану допомогу.

Окремим напрямом практичного впровадження є професійна підготовка майбутніх вихователів, у якій сендплей варто розглядати в межах дитячої психології, педагогіки раннього віку, інклюзивної освіти та педагогічної практики. Студенти – здобувачі вищої освіти мають навчитися проектувати безпечне середовище, формулювати нейтральні спостереження, відрізняти педагогічну підтримку від психотерапії, аналізувати кейси й будувати комунікацію з родиною.

Практичну користь моделі доводять п'ять типових кейсів.

По-перше, під час важкого ранкового прощання ритуал із улюбленою іграшкою та грою в «доріжку до будиночка» допоміг дитині швидше заспокоїтися й піти на контакт із вихователем. По-друге, під час повітряної тривоги чітка послідовність «йдемо – чекаємо – поверта-

ємося» та мобільний набір ігор в укритті захистили дитину від паніки. По-третє, при чутливості до бруду чи піску використання пензликів, лопаток і валиків дозволило дитині без примусу спробувати нові відчуття. По-четверте, дитячу сварку за іграшки вирішили через створення двох окремих ігрових зон із «мостом» для спілкування та простим правилом черги. По-п'яте, для дитини-переселенця, яка постійно будувала й руйнувала «будиночки», вихователь просто доброзичливо описував її дії (без спроб поставити «діагноз»), а разом із батьками налагодив стабільний режим дня. Успіх усіх цих кейсів визначаються не слухняністю чи результатом гри, а тим, як швидко дитина заспокоювалася, чи починала знову виявляти ініціативу та чи довіряла дорослим.

Уникнення суб'єктивності в оцінюванні та узагальненні динаміки адаптації дитини досягається використанням лаконічної карти спостережень, де вихователь фіксує конкретні факти: що саме викликало відповідну поведінкову реакцію дитини, скільки вона тривала, як на ситуацію реагував дорослий і що допомогло дитині заспокоїтися.

Аналіз отриманих результатів проводиться щотижня з використанням п'яти шкал (від 0 до 3 балів), а саме: емоційне відновлення; участь у життєдіяльності; контакт із дорослим; залученість у гру; самостійність. Кількісна оцінка потрібна виключно з метою подальшого порівняння власних успіхів дитини з початковою точкою відліку. Успіх кожної дитини аналізується окремо. До кожної отриманої оцінки додається короткий опис конкретної успішної ситуації за тиждень та відповідне проблемне питання, яке має бути вирішене командою фахівців.

Ведення документації має відповідати етичним вимогам: не містити фото чи відео без згоди батьків, зайвих подробиць про життя родини, конфіденційність, анонімність. Інформацію передають лише родині та фахівцям, безпосередньо залученим до супроводу; для методичного аналізу й дослідження дані обов'язково видаляють (знеособлюють).

Якісне впровадження моделі потребує професійної підготовки майбутніх вихователів, що поєднує теорію адаптації раннього віку, санітарно-безпекові вимоги, недирективну комунікацію, аналіз кейсів і ведення нейтральних

записів. Під час педагогічної практики студенти можуть проводити моніторинг адаптаційного середовища, планувати короткі сендплей-епізоди під керівництвом наставника, адаптувати вправи до сенсорних потреб і створювати мобільний набір для укриття. Оцінювання має враховувати безпечність, добровільність участі, відповідність віку, мовлення педагога, своєчасне завершення гри та коректність взаємодії з родиною, а не естетичність створеної композиції.

Важливо також формувати критичне ставлення до тверджень про «очищення енергетики», універсальне лікування або однозначне значення символів. Науково обґрунтоване використання сендплею пов'язується із сенсорною регуляцією, повторюваністю, підтримкою спільної уваги, відчуттям контролю та емоційно чуйною взаємодією.

Якість упровадження моделі доцільно оцінювати на трьох рівнях. На рівні дитини враховують індивідуальну позитивну динаміку: скорочення часу відновлення після розлуки, стабілізацію процесів життєдіяльності, зростання тривалості спокійної гри та появу ініціативи. На рівні педагога оцінюють здатність підтримувати передбачуваний ритуал, використовувати нейтральне мовлення, помічати перетому, не примушувати до контакту й своєчасно залучати фахівців. На рівні закладу важливими є узгоджений алгоритм, безпечні матеріали, партнерство з родинами, конфіденційність і готовність до діяльності в укритті.

Ознакою якісної діяльності є сталість кількох простих ритуалів: їхнє повторення створює передбачуваність і дозволяє дитині діяти у власному темпі.

Водночас успіх адаптації напряму залежить від стану дорослого. Емоційно виснажений педагог може несвідомо квапити дитину або надмірно контролювати її гру. Тому підтримка з боку адміністрації, командне обговорення складних кейсів та професійна рефлексія є обов'язковими умовами для якісного супроводу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз засвідчив, що адаптація дітей раннього віку до умов ЗДО є комплексним процесом взаємоналаштування дитини, її родини, вихователів та освітнього середовища, а її успішність визначається емоційним благополуччям, нормалізацією розпорядку дня, комунікативною відкритістю й розвитком самостійності. У цьому контексті обґрунтовано доцільність застосування сендплею як природної, вікововідповідної форми сенсорно-символічної гри, яка в діяльності педагога виконує виключно розвивальну функцію без клінічно-психотерапевтичних інтерпретацій.

Зазначений ігровий метод інтегровано в запропоновану модель адаптації, яка реалізується протягом перших шести тижнів і в сучасних реаліях вимагає мобільності матеріалів, їхньої адаптації до укриттів, дотримання гігієни та безпеки, а також готовності вихователів до емоційної співрегуляції.

З огляду на це, подальші наукові розвідки мають бути спрямовані на експериментальну апробацію цієї моделі, створення валідної карти спостереження, порівняння різних форматів сендплею та вивчення довготривалої динаміки адаптації дітей із досвідом переміщення або особливими освітніми потребами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Міністерство освіти і науки України. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція : наказ від 12.01.2021 № 33. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0033729-21#Text>.
2. Верховна Рада України. Про дошкільну освіту : Закон України від 06.06.2024 № 3788-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20>.
3. Верховна Рада України. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
4. Torres P. E., Ulrich P. I. N., Cucuiat V. et al. A systematic review of physical-digital play technology and developmentally relevant child behaviour. *International Journal of Child-Computer Interaction*. 2021. Vol. 30. Art. 100323. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijcci.2021.100323>.
5. Xiang Y., Cipriani A., Teng T. et al. Comparative efficacy and acceptability of psychotherapies for post-traumatic stress disorder in children and adolescents: a systematic review and network meta-analysis. *Evid Based Ment Health*. 2021. Vol. 24, no. 4. P. 153–160. DOI: 10.1136/ebmental-2021-300346.

6. Systematic review on the application of trauma-focused cognitive behavioral therapy for preschool-aged children. *Clin Child Fam Psychol Rev*. 2021. Vol. 24. P. 20–37. DOI: 10.1007/s10567-020-00334-0.
7. World Health Organization, UNICEF, World Bank Group. Nurturing Care Handbook: Strategic Action 4 – Monitor Progress. Geneva : World Health Organization, 2022.
8. Homeyer L. E., Sweeney D. S. Sandtray Therapy: A Practical Manual. 4th ed. New York : Routledge, 2023.
9. International Society for Sandplay Therapy. Ethical Principles and Professional Standards for Sandplay Practice. 2022. URL: <https://www.isst-society.com/>.
10. Волинець Ю. О., Стадник Н. В., Панченко Т. Л. Методичний супровід впровадження інновацій у заклад дошкільної освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 61, т. 1. С. 233–239. URL: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/61_2023/part_1/38.pdf.
11. Волинець Ю. О., Стадник Н. В., Санковська І. М. Організація партнерської взаємодії в сучасному ЗДО в умовах особливих обставин. *Перспективи та інновації науки*. 2025. № 10(56). С. 248–259. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-10\(56\)-248-259](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-10(56)-248-259).
12. Najmanová H., Ronchi E. Experimental data about the evacuation of preschool children from nursery schools: pre-movement behaviour. *Fire Technology*. 2024. Vol. 60. P. 1–28. URL: <https://arxiv.org/abs/2305.01768>.

REFERENCES:

1. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2021). Bazovyi komponent doshkilnoi osvity: Derzhavnyi standart doshkilnoi osvity. Nova redaktsiia [Basic component of preschool education: State standard of preschool education. New edition]. URL: <https://mon.gov.ua/> (in Ukrainian).
2. Verkhovna Rada of Ukraine. (2024). Pro doshkilnu osvitu: Zakon Ukrainy vid 06.06.2024 № 3788-IX [On preschool education]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20> [in Ukrainian].
3. Verkhovna Rada of Ukraine. (2017). Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 № 2145-VIII [On education]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (in Ukrainian).
4. Torres, P. E., Ulrich, P. I. N., Cucuiat, V., et al. (2021). A systematic review of physical-digital play technology and developmentally relevant child behaviour. *International Journal of Child-Computer Interaction*, 30, 100323. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijcci.2021.100323> (in United Kingdom).
5. Xiang, Y., Cipriani, A., Teng, T., et al. (2021). Comparative efficacy and acceptability of psychotherapies for post-traumatic stress disorder in children and adolescents. *Evidence-Based Mental Health*, 24(4), 153–160. (in China; United Kingdom; Italy).
6. McGuire, A., Steele, R. G., & Singh, M. N. (2021). Systematic review on the application of trauma-focused cognitive behavioral therapy for preschool-aged children. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 24, 20–37. (in United States).
7. World Health Organization, UNICEF, & World Bank Group. (2022). Nurturing care handbook: Strategic action 4 – Monitor progress. World Health Organization. (in Switzerland).
8. Homeyer, L. E., & Sweeney, D. S. (2023). Sandtray therapy: A practical manual (4th ed.). Routledge. [United States].
9. International Society for Sandplay Therapy. (2022). Ethical principles and professional standards for sandplay practice. URL: <https://www.isst-society.com/> (in Switzerland).
10. Volynets, Yu. O., Stadnik, N. V., & Panchenko, T. L. (2023). Metodychnyi suprovod vprovadzhennia innovatsii u zaklad doshkilnoi osvity [Methodological support for implementing innovations in a preschool institution]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 61(1), 233–239 (in Ukrainian).
11. Volynets, Yu. O., Stadnik, N. V., & Sankovska, I. M. (2025). Orhanizatsiia partnerskoï vzaiemodii v suchasnomu ZDO v umovakh osoblyvykh obstavyn [Organising partnership interaction in a contemporary preschool institution under special circumstances]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky*, 10(56), 248–259 (in Ukrainian).
12. Najmanová, H., & Ronchi, E. (2024). Experimental data about the evacuation of preschool children from nursery schools: Pre-movement behaviour. *Fire Technology*, 60, 1–28. (in Czech Republic; Sweden).

Дата першого надходження статті до видання: 27.06.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 30.07.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 08.09.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

